

reice

recursos web per a la igualtat i la convivència

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

recursos web
per a la igualtat
i la convivència

GUIA D'ÚS DEL LLENGUATGE
IGUALITARI PER A LA
COMUNICACIÓ. CAMINANT CAP
A UN MÓN MÉS INCLOENT I
REFERENCIAT

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

Autoria: Elena Simón Rodríguez

ISBN: 978-84-482-6444-4

ÍNDEX

Per què incloent i referenciat?.....	6
INTRODUCCIÓ.....	6
OBJECCIONS I ARGUMENTS.....	7
VICIS SEXISTES DEL LLENGUATGE.....	10
ALGUNS CONCEPTES QUE EXPLIQUEN EL SEXISME LINGÜÍSTIC.....	16
INDICACIONS I SUGGERIMENTS.....	16
EL SEXISME PERJUDICA SERIOSAMENT LA SALUT DEMOCRÀTICA.....	22
RAONS PER A CANVIAR.....	23
I PER ACABAR, UN RESUM EN VERS.....	24
TERMES I CONCEPTES.....	25
RECURSOS DIGITALS BIBLIOGRÀFICS.....	31

PER QUÈ INCLOENT I REFERENCIAT?

Incloent, perquè està en ple procés de construcció, perquè pretén anomenar de manera no preferent ni elitista i perquè contribueix a la justícia i a la igualtat democràtiques.

Referenciat, perquè pretén articular canvis referits a realitats mai ben anomenades, menystingudes o silenciades, com el que afecta les dones o a allò femení, però també a altres poblacions inferioritzades i ignorades.

INTRODUCCIÓ

És una evidència incontestable que les llengües -totes les llengües del món- canvien contínuament i en aquests darrers temps amb més rapidesa. Són dues les raons principals:

D'una banda, els canvis tecnològics vertiginosos i la velocitat de les comunicacions, que porten cap a una contaminació i un mestissatge lingüístic inevitable i, d'altra, l'avanç dels discursos sobre els drets humans de totes les persones que habitem aquest món.

Les llengües s'han creat i expandit en altres èpoques, quasi sempre remotes, amb major o menor fortuna, quan totes les societats del planeta havien d'incloure dins les seues formes d'expressió conceptes, termes, regles gramaticals, lèxiques i sintàctiques que anomenaren les desigualtats discriminatòries en les quals se sustentaven i que hui dissenyem com a sexisme, classisme, capacitisme, racisme. Les diferències de sexe, capacitats, aspecte, etc., han estat considerades durant segles com un estigma, respecte als models supremacistes: home per damunt de dona, home blanc per damunt d'home i dona d'una altra raça, home blanc, amb poder, riquesa i coneixements per damunt de desposseïts, pobres i ignorants, dones i homes.

Aquest fenomen és global, com global és també l'organització patriarcal que existeix i subsisteix per damunt de la igualtat de drets i de l'ordenament jurídic democràtic.

Però, ja que així és, si no es mou ni es canvia, tenim l'obligació, com a docents, de contribuir a fer que el llenguatge vaja deixant de costat les expressions, les construccions sintàctiques i morfològiques o el lèxic que indiquen desigualtat de gènere, amb supremacia de l'home i de tot allò que és masculí.

Aquesta obligació es recull en nombroses lleis vigents al nostre país i territori (citades algunes d'elles al final d'aquest document), amb mandats educatius expressos, entre els quals es troba l'obligació de l'ús no sexista del llenguatge.

Usar una modalitat no sexista del llenguatge és perfectament compatible amb la correcció, introduir neologismes també ho és i optar per una parla pròpia no sexista i un registre adequat a la igualtat es contempla dins les normes gramaticals i lingüístiques d'ús. D'altra banda, els termes que corresponen a conceptes nous es van llançant en un primer moment com a argots específics i després passen a l'ús comú. Recordem com hem anat incorporant lèxic procedent d'àrees del coneixement especialitzat, com ara l'economia, la medicina i, fins i tot, l'arquitectura, la informàtica, etc.

No obstant això, hi ha molts prejudicis pel que fa a l'ús no sexista de la llengua, resistències i reaccions de vegades virulentes i, fins i tot, denúncies per manca de rigor científic. Les institucions normatives dicten normes canviants, a més d'encunyar termes usats per les persones que parlen i escriuen.

Les objeccions més freqüents procedeixen dels prejudicis socials i no es contrasten, però es repeteixen una i una altra vegada sense fonament ni oportunitat. Així, trobem gent que, encara que no domina científicament les àrees lingüístiques, es permet repetir eslògans com els que presentem a continuació, que rebutem amb arguments raonats i positius:

OBJECCIONS I ARGUMENTS

Va contra l'economia del llenguatge

No sempre. L'economia del llenguatge només és un dels principis lingüístics que pot arribar a ser incompatible amb d'altres, com l'expressivitat, la precisió, la reiteració, la perífrasi o l'aposició, amb els quals comparteix nivell d'importància, tot depenent de la finalitat comunicativa. Si només regira el principi d'economia del llenguatge, parlariem a crits, amb udols, gestos o monosíl·labs. No tindríem flexió, ni ortografia, ni sintaxi, ni sinonímia.

Canviar la llengua és impossible i no depén de la nostra voluntat.

Les llengües - totes - han canviat, canvien i canviaran segons canvien les societats. La posició de les dones en la nostra societat ha variat substancialment i normativament cap a la igualtat i la no-discriminació, per això, les nostres llengües cal que també ho facen per acostar, així, la comunicació a la realitat.

I sí, sí que depén de la nostra voluntat posar en circulació i anar generalitzant altres formes d'expressió més justes i menys excloents.

Està bé com està. Les llengües no són sexistes sinó les persones que les interpreten.

La llengua és sexista perquè l'han inventada i l'usen les persones. El llenguatge i el pensament són inseparables i així es mostra a tothora. A més, cal tenir en compte totes les interaccions socials, culturals i personals que s'esdevenen cada dia i van influint en les formes lingüístiques que emergeixen o que se submergeixen.

Si sóc dona, no tinc cap raó de sentir-me discriminada en el tracte; la llengua és neutra respecte al sexe i al gènere.

Els sentiments són personals i les eleccions lingüístiques també ho són, però el fet de no sentir-se discriminada és una forma d'adaptació a la norma o al fet consumat que s'utilitza per a evitar el conflicte. Sovint trobem persones que s'adapten a situacions o a fets que els perjudiquen objectivament, per tal d'evitar conflictes, sobretot quan tenen a veure amb postures jeràrquiques.

La llengua no és neutra respecte a les persones, perquè les persones no som neutres: som sexuades i generitzades culturalment i lingüística. També som situades en espais lingüístics jeràrquics pel que fa a visibilitat, valoració, qualificació, etc. Els usos lingüístics sexistes són pertot arreu: a les frases fetes, dites, refranys, sentències, qualificatius i normes morfològiques i sintàctiques. I tot això conforma el pensament i, al seu torn, el pensament - patriarcal o democràtic - conforma el llenguatge.

ÉS TAN DIFÍCIL APRENDRE A EMPRAR EL LLENGUATGE DE FORMA NO SEXISTA?

És bastant menys difícil que incorporar una nova llengua a la nostra expressió, però sí que es pot comparar aquest procés amb el d'adquisició d'una nova llengua. Sempre voldríem que tothom parlara la primera llengua que vam aprendre, per a aconseguir matisos expressius tan variats i profunds com desitgem. Però també sabem que aquesta primera llengua apresada per imitació i repetició es va ampliant i perfeccionant amb el temps, va incorporant nous elements adquirits, expressions sorgides, mots que s'imposen per la necessitat o la moda, l'aprenentatge de regles gramaticals d'ús correcte, etc. Hi ha moltes persones al món que saben i usen més d'una llengua i, sobretot, més d'una parla (la variant personal o de grup) i més d'un argot (llenguatge restringit i especialitzat), tant en les seues relacions personals, diàries, com en la comunicació professional o tècnica.

L'ús no sexista del llenguatge ha de passar per un procés similar: ha d'incorporar elements nous, desterrar-ne alguns, i usar-ne d'altres. Ha d'adaptar expressions que només anomenen la meitat de la població si volem anomenar a totes les persones. El mateix que va passar amb el dret al vot o a l'educació. L'adquisició d'una nova modalitat específica requereix mecanismes d'aprenentatge senzills, de vegades lents i quasi sempre adquirits mitjançant el mètode d'assaig i error. El cas de l'ús no sexista del llenguatge no difereix molt d'aquesta descripció, però té al seu favor que cada parlant el pot ampliar i millorar amb les seues aportacions.

PER QUÈ L'ÚS NO SEXISTA DE LA LLENGUA PROVOCA TANTES RETICÈNCIES I FINS I TOT REACCIONS NEGATIVES?

Sospitem que hi ha un munt de prejudicis en l'origen d'aquestes reaccions. Ningú no discuteix que caldria aprendre noves formes d'ús lligades a noves tecnologies, a descobriments científics o a nous moviments de població, usos i costums i, no obstant això, molta gent es nega a incorporar aquestes noves maneres d'anomenar i d'expressar-se que responen als principis d'igualtat i de no-discriminació entre sexes amb els quals, paradoxalment i simultàniament, semblen estar-hi d'acord.

També sol ocórrer que els raonaments aplicats habitualment a l'evolució de les llengües esdevenen no vàlids quan es tracta de defensar l'aplicació no sexista de les llengües que solem utilitzar. Sovint se sent dir que les llengües són com són i que no es poden canviar perquè unes quantes persones ho desitgen. Aquesta explicació no seria acceptable per a lingüistes, acadèmics, crítics o escriptors de tota mena, però, no obstant això, no és rebutjada de forma significativa per aquests mateixos quan es tracta de treballar i fer propostes per a un ús no sexista del llenguatge.

L'ús no sexista del llenguatge té a veure amb l'aspiració de moltes persones actuals que es complisquen els drets de reconeixement, d'igualtat de tracte i de justícia de les dones, en igualtat de condicions. Quan les dones i allò que es considera femení es tracta de forma despectiva, insuficient, dissimètrica o imprecisa, el que s'està efectuant és un maltracte, un tractament inadequat de la meitat de la població que, simbòlicament, se situa en posicions inferioritzades d'ocultació, menyspreu o ambigüitat.

RESISTÈNCIES AL CANVI

- Ningú no aprengué. Ningú no sap. No tenim seguretat
- Els usos lingüístics funcionen per inèrcia
- Els primers canvis sorprenen (sonen malament o estranys)
- Es posen exemples no pertinents per a ridiculitzar
- S'utilitzen arguments pseudocientífics (*la llengua és així; és neutra respecte al sexe i al gènere; no pot canviar*)
- Es confon interessadament el sexisme social i el sexisme lingüístic

VICIS SEXISTES DEL LLENGUATGE

L'OCULTACIÓ

El supòsit androcèntric i fals universal, que la dona està sempre inclosa en l'home, fa que en multitud d'ocasions no s'especifique de qui es tracta. Quan, per exemple, es parla de "xiquets del carrer" o dels abusos sexuals a "menors" estem ocultant la realitat específica de les xiquetes del carrer o de les menors abusades. De la mateixa manera que quan diem "els cuidadors" ocultem les dones, que en són una immensa majoria.

Normalment, es narra d'aquesta manera la seua situació. Com que les ocultem, no pensem en elles, com que no pensem en elles les ocultem i com que les ocultem i no pensem en elles, no actuem en conseqüència. Aquesta acció circular i contínua es realitza d'una forma automàtica, imbuïda de suposicions i d'implícits. Normalment no es fa conscientment i per això es nega la mateixa ocultació quan s'està realitzant.

Aquesta pot ser la raó que explica la resistència a evitar l'ocultació lingüística de les dones, adduint que el fet de visualitzar-les anomenant-les adequadament va contra l'economia del llenguatge i en contra d'un bon estil comunicatiu i, fins i tot, que és discriminatori, tot posant el prejudici o la inèrcia per davant del raonament argumentat. L'ocultació de les dones en el llenguatge les ha esborrades de la història, de l'economia i de la cultura, fins i tot de la societat.

L'ocultació es pot pal·liar de moltes maneres. La millor fórmula és veure-les abans d'anomenar-les, comptar amb elles, reconèixer la seua presència i les seues aportacions i la seua situació específica, i després actuar amb eleccions lingüístiques adequades a l'ocasió i a l'estil de la persona que parla o que escriu. No és difícil, però aquest és el vici més resistent. Una gran quantitat de persones opten per no anomenar les dones perquè estan convençudes que s'inclouen en el masculí, fins i tot en el singular masculí. Anomenar les professores dient "professor" o les conselleres dient "conseller" és no reconèixer el dret a la seua identitat. Per què hem de dir que Cristina és "enginyer" o "tècnic" si disposem del femení de les dues paraules? Aquest és un exemple entre moltíssims, naturalment, però n'és un dels més comentats i cridaners. Els noms d'oficis i de professions sembla que no donen un lloc digne a les dones quan aquestes hi arriben després que ho feren els homes. Malgrat l'Ordre de 22 de març de 1995, *per la qual s'adequa la denominació de títols acadèmics a la condició masculina o femenina de qui els obtinga*¹, se segueixen usant apel·latius masculins tant per a homes com per a dones.

Moltes d'elles no s'animen a canviar la seua pròpia denominació, perquè pensen que així assoleixen una categoria superior (*enginyer* sona millor que *enginyera*?) i el mercat de treball tampoc no ho admet de bon grat. Com és evident, el llenguatge conforma el pensament i aquest dirigeix l'acció.

1 BOE Núm. 74, de 28 de març de 1995, pàgines 9477 a 9478. Disponible en: [https://www.boe.es/eli/es/o/1995/03/22/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/o/1995/03/22/(1)) Consultat el 5/02/2020

Hi ha nombroses solucions per pal·liar aquest vici fins a fer-lo desaparèixer, expressades amb claredat en multitud de publicacions institucionals, que ací no repetirem exhaustivament, però que apareixeran com a referències al final d'aquest escrit, perquè el nostre propòsit en aquesta guia és, més bé, mostrar amb arguments la necessitat del canvi lingüístic, tant pel que fa a les seues estructures com als seus usos. Cada persona, quan parla o escriu, decideix quin tipus de registre i d'estil vol utilitzar, segons l'ocasió i segons els seus propòsits: cortesia, menyspreu, èmfasi, etc.

Si desitgem igualtat de tracte i d'oportunitats, justícia i equitat, hem d'intentar plasmar-les en les nostres expressions i ja trobarem el camí personal més adequat per a fer-ho. Anomenar les dues parts (*xiques i xics*), utilitzar noms col·lectius (*veïnat, ciutadania, professorat*), adjectius neutres (*associació veïnal, Consell ministerial*) o la funció en lloc del càrrec (*direcció, sindicatura*) en compte del masculí comprensiu dels dos gèneres, o bé especificar a continuació i entre comes, quan es tracta de dones i d'homes (*d'ambdós sexes, tant dones com homes, etc.*), són possibilitats obertes a la innovació, al context i a l'estil personal. En qualsevol cas, hem de pensar seriosament a trobar la manera d'anomenar les dones de manera expressa i precisa.

EL MENYSPREU

Aquest vici sexista del llenguatge sol ser molt més intencionat: adjectius dedicats a dones i homes, atribucions revaluades o devaluades, insults, paraulotes, tractaments desiguals; però, simbòlicament, deixa les dones i tot allò relatiu a les dones en situació d'inferioritat i de menyspreu. Això pot explicar el rebuig de molts homes a ser confosos amb allò que es considera femení, a fer-se càrrec de funcions anomenades femenines, a apropar-se a les dones en certes ocasions o a compartir amb elles aficions o espais.

El menyspreu lingüístic té la seua base en la misogínia: "*aversió a les dones*", és a dir *repugnància o rebuig*. Allò dolent es relaciona amb les dones. El tractament desigual s'ha implantat per tot arreu.

En tenim bons exemples en la dissimètrica valoració d'un apel·latiu (senyoreta-senyoret), d'un doblat aparent (un qualsevol/una qualsevol, individu/indivídua, verduler/verdulera, *patri-moni/matri-moni*), d'un terme dissimètric (cavaller o marit, que no han arribat a desenvolupar l'ús dels equivalents femenins) o d'un buit lèxic (faldiller, nimfòmana, o "*varón*" en castellà...).

La major part dels diccionaris normatius són reductes d'una misoginia "imperceptible" que, tanmateix, arriba a l'exageració, encara que en els últims temps s'hagen introduït algunes modificacions. No cal copiar ací tots els termes i exemples que tracten de manera desigual i a l'alça allò que és masculí i característic de l'home i a la baixa allò que és femení i característic de la dona.

El menyspreu lingüístic situa les dones en mala posició i els dificulta en extrem la seua identificació amb l'ésser humà universal. No és ni banal ni accessori voler esborrar els rastres misògins i masclistes del passat que, ara i ací, encara es manifesten perquè també afecta les nostres xiquetes i, per tant, creixeran pensant i sentint que ser humana és com ser humà, però inferior.

L'eliminació del cognom matern en la segona generació és una mostra claríssima de l'herència patriarcal en el llenguatge i en els costums. És molt difícil esbrinar la genealogia femenina i encara ho és més en àmbits lingüístics anglosaxons, germànics o francòfons, on les dones perden, fins i tot, el seu patronímic d'origen quan es casen. Segurament caldrà sotmetre a revisió aquesta solució fins ara compartida, que al nostre territori ja mostra algun indici de canvi en la normativa que permet alterar l'ordre dels cognoms, anteposant el de la mare al del pare.

També tenim el costum generalitzat d'anomenar l'home en primer lloc, per davant de la dona, quan es tracta d'una signatura o d'una propietat conjunta, d'un càrrec o un lloc compartit per dones i per homes. D'això en podríem dir "ordre de presentació preferent".

I, un fenomen curiós: solem expressar-nos de forma redundant (i, per cert, contra l'economia del llenguatge) quan anteposem a algun apel·latiu amb desinència de gènere femení la paraula dona, com per exemple "dones treballadores", "dones empresàries", "dones pescadores", etc. com si el terme acabat en una desinència femenina no fora indicador suficient. Aquesta forma d'expressió és sexista, ja que anteposa la condició genèrica de dona a l'específica de l'ofici, el càrrec, la professió o la categoria social.

El menyspreu en el llenguatge té, per tant, moltes manifestacions i molt diverses, algunes més encobertes i, d'altres, més evidents. Però, malgrat tot, és el vici sexista que es podrà desarrelar amb més facilitat si comptem amb la voluntat expressa de qui parla o de qui escriu, ja que només es tracta d'esborrar la intencionalitat de menyspreu o de tracte desigual, perquè puguem usar termes i expressions substitutives de les sexistes amb prou d'encert i d'èxit. No em sembla difícil evitar l'insult a una dona o a un home emprant

paraules sexistes, dient d'ell que és massa *sensible* o d'ella que és massa *manadora*, “*mandona*” (en castellà), si sabem que *sensible* i *manadora* no signifiquen el mateix quan s'apliquen a una dona o a un home, ni tampoc evitar l'ús de tractaments desiguals. De tota manera cal anar amb compte perquè la inèrcia ens fa dir que és un o una *figa* a qui no té energia ni caràcter i que és *collonut* o *collonuda* a qui és extraordinari o extraordinària. I així successivament.

L'AMBIGÜITAT

És un vici que de vegades se solapa amb l'ocultació, però sobretot es manifesta en el que es denomina *salt semàntic*: canvi del significat masculí específic a allò universal i/o viceversa, sense solució de continuïtat: “*Els fenicis (Tots i totes?) foren un poble de comerciants. Es desplaçaven amb les seues mercaderies i les seues dones*”. També té a veure amb l'androcentrisme (prendre allò masculí o allò humà general com a universal i estendre-ho, per tant, a l'altra meitat de la humanitat), el mateix que l'ocultació (quan s'usa el masculí genèric i no se sap si les dones estan incloses o no).

Als diccionaris hi ha moltes definicions que són ambigües i androcèntriques. Trobem bastants noms d'oficis i de professions que comencen amb “*persona que...*” i continuen dient a la mateixa o a la línia següent “*home que...*” o “*aquell que...*” i viceversa. En castellà, per exemple, és el cas de la definició que es dona “*d'estilista*” al diccionari de la RAE i en valencià passa el mateix al Diccionari Normatiu Valencià (DNV).

L'ambigüitat es troba en molts textos històrics i periodístics: no sabem si es refereix només als homes o a dones i homes. Oculten les dones, però no sempre, i això fa que no puguem prendre una pauta d'interpretació sempre certera i, per aquest motiu, aquestes expressions són ambigües. La cosa és que les xiquetes des de petites han d'acostumar-se a una traducció simultània d'aquesta ambigüitat de la qual es lliuren els xiquets: “*M'inclou o no m'inclou?*” – es demanen de forma implícita. El fet de créixer entre dues concepcions d'allò que és humà no contribueix tampoc ni a la seguretat ni a l'autoestima col·lectiva, ni molt menys a una nova identitat desposseïda de components de gènere que ens permeta anar abans a allò humà que a allò femení.

Els homes no poden percebre mai aquesta ambigüitat, relativa al seu sexe de naixement i al gènere culturalment adjudicat. La llengua els anomena o no els anomena; no hi ha cap dubte. Si diem “els valencians”, ells estan anomenats. Si diem “les valencianes”,

ells no ho estan. En canvi, les dones poden estar incloses en “els valencians” i poden deixar d’estar-ho, sobretot quan es tracta de sectors molt masculinitzats, com ara el món dels esports, els àmbits de poder, les forces armades, les religions, els àmbits laborals o empresarials amb poca presència femenina, els oficis tècnics i professions tecnològiques o en qüestions relatives a èpoques del passat.

El llenguatge sexista oculta, menysprea i és ambigu amb les dones, no amb els homes. I en aquest cas sí que podem generalitzar: amb les dones, pel fet de ser femelles humanes, i no amb els homes, pel sol fet de ser “homes”. Cal que tinguem en compte l’ús que es fa en castellà d’aquestes dues paraules, en femení i en masculí (“*hembra*”/“*varón*”) perquè al diccionari i en algunes comunitats parlants d’Andalusia, de Canàries i d’Amèrica llatina s’empren per a referir-se als fills i a les filles. El mot femení fa referència a la categoria d’animal i mamífer, el masculí a la categoria d’home de bé i altres aspectes positius: esforçat, valerós i noble, però ni “*hembra*” és el femení de “*varón*”, perquè és “*macho*”, ni “*varón*” és el masculí “d’*hembra*”, perquè “*varón*” no té equivalent femení. És a dir, és un terme dissimètric.

Els vicis sexistes del llenguatge perjudiquen seriosament la salut de qui els practica i de qui els pateix, que quasi sempre són les mateixes persones, les dones, no sempre exemptes de llançar-se pedres a la pròpia teulada i de fer-se gols en la pròpia porta. Totes i tots som descendents del sistema patriarcal i la major part de nosaltres en conservem, zelosament, la seua herència, com si fora un tresor o una garantia de supervivència. Cal que pensem si ens convé tant als uns com a les altres, ja que ens impedeix veure’ns i tractar-nos com a iguals i equivalents, i així desterrar les desigualtats discriminatòries.

ALGUNES PREGUNTES

“Home públic” és la versió masculina de “dona pública”?

Quin és el femení de “faldiller”?

“Senyoreta” és l’equivalent a “senyoret”?

Fes una consulta a la fiscalia o la psicòloga. Et sona malament “fiscalia”?

I “contractada”?

Sabies que la meitat dels ciutadans són ciutadanes?

Els científics, els llicenciats, els doctorands i els alumnes matriculats en aquest congrés

són quasi tots dones. Segueix cap lògica?

Et sorprén que diguem: “l’alumne més valorat d’aquest any és Anna Sanchis” o “els nostres atletes han guanyat aquest any la final femenina”?

ALGUNS CONCEPTES QUE EXPLIQUEN EL SEXISME LINGÜÍSTIC

Salt semàntic, que no és una altra cosa que *fer un salt en el significat: ara significa el tot: dones i homes; ara només es refereix a una part: els homes*. És l’equivalent a una sinècdoque o una metonímia, convertit en fal·làcia. *Els xiquets que han acabat poden jugar amb les nines* (Qui pot anar a jugar? Només els xiquets? Les xiquetes també?).

Termes dissimètrics, això és, quan no existeix el masculí o el femení per a la mateixa paraula; per exemple: “marit” no té “marida”, “dama” no té “damo”, “faldiller” no té “pantalonillera”, etc.

Doblets aparents. Tenen paraula semblant en femení i en masculí, però no signifiquen el mateix. Per exemple, fresc i fresca.

Buits lèxics. Per exemple, de la paraula “frater” (del llatí: germà, home) es deriven multitud de termes com fraternitat, fraternal, fratricida, confraternitzar, fratria..., però del terme “sor” (en llatí: germana) només un parell: sororitat i sororat.

INDICACIONS I SUGGERIMENTS

PER ON COMENCEM?

Per veure aquest canvi com a necessari, assequible, modern, just i raonable, perquè així ja estarem en disposició d’iniciar el camí cap al descobriment del **menyspreu, el maltractament, l’ambigüitat i l’ocultació** respecte de les dones. Aquests fenòmens no es donen respecte als homes. Ho podem comprovar aplicant la regla de la inversió dels

gèneres: on hi ha dona o femení, posem home o masculí i a la inversa. Si el significat no és el mateix...

ON PODEM ACTUAR?

En les paraules, en els referents de significats, en les expressions i en les dites, en les construccions gramaticals, en les concordances.

COM HO PODEM FER?

Ací posarem punts de llum en nombrosos racons fins ara foscos, per a donar idees múltiples que cada persona haurà d'adaptar a les seues formes d'expressió oral i als documents escrits que maneja.

1.- EL MASCULÍ USAT PER ALS DOS GÈNERES O MASCULÍ UNIVERSAL:

Si solem dir:

- *els emigrants*
- *molts alumnes*
- *els becaris. Els llicenciats.*
- *Els doctors...*
- *els funcionaris. El cap*
- *els professors. El director*
- *l'orientador*
- *els conserges*
- *els veïns*
- *els tècnics*
- *els interins*
- *els administratius*
- *els pares / els tutors*
- *els delegats de classe. Els claustrals*
- *el coordinador*
- *els investigadors principals*

Per a referir-nos a dones i homes, utilitzem una de les trampes sexistes de l'ús sexista del llenguatge: a elles les ocultem i a ells no, tant quan ens referim només a ells com quan ens referim al conjunt.

Com que disposem d'altres alternatives per a fer que el llenguatge siga inclouent i referenciat, sense ambigüitat, o anomene les dones i els homes per igual, usem-les, descartant en principi l'ús del símbol "@" (donat que no és un signe lingüístic i no es pot pronunciar), de "x" en substitució de les vocals que assenyalen el masculí o el femení a

l'acabament de les paraules (perquè tampoc no es pot pronunciar i identifica l'argot específic LGBTIQ+), les "/" per a la separació entre terminacions masculines i femenines (tampoc no es pot pronunciar i, quan l'usem, convida a l'oblit del sexisme lingüístic i social i també provoca concordances inadequades).

Això no obstant, la barra inclinada sí que és adequada als impresos, l'arrova sembla que té èxit en el llenguatge publicitari, i la x en substitució dels sufixos de gènere també pot ser usada si volem fer visible, específicament, la inclusió en un gènere en transició o dissident.

HO INTENEM?

- *Població migrant, persones migrants, conjunt de migrants, migrants en general*
- *Gran part de l'alumnat, un bon nombre d'estudiants, una majoria d'estudiants, xiques i xics*
- *Qui té beca, qui gaudeix de beca, qui estiga en possessió d'una llicenciatura, d'un títol de... persones amb doctorat.*
- *El funcionariat, el personal funcionari*
- *El professorat, les professores i els professors.... la direcció*
- *El personal de la consergeria*
- *El veïnat*
- *Responsable d'igualtat*
- *El personal interí*
- *Representants de l'alumnat, claustrals*
- *La persona que coordina / la coordinació*
- *Responsable principal del projecte/de l'activitat*

QUÈ HEM FET?

- Usar termes col·lectius, epicens (com “la persona” o “el personatge”) o incloents, la funció en compte del càrrec, eliminar articles, utilitzar *qui* o *persones*.
- També podem usar: *la totalitat, cada, aproximadament, multitud de, gran quantitat de, un gran nombre de, la resta de...*
- Totes aquestes solucions les tenim a l’abast i són correctes. De nosaltres depén usar-les cada vegada més i així anar normalitzant-les.
- I, per tant, també podem i hem d’usar-les en tot tipus d’impresos, actes, convocatòries, memòries, projectes, notes per a les famílies, avisos a l’alumnat, etc. D’aquesta manera la nostra imatge corporativa tindrà una carta de presentació no sexista.
- És molt útil i convenient anar alternant solucions, treballar en equip, demanar opinió o “solució adequada” a la persona coordinadora d’igualtat i convivència (CIC) del centre, sol·licitar un curs de formació en igualtat i llenguatge igualitari, etc.
- No és possible tipificar en un text d’aquesta naturalesa tota la casuística que podem trobar-nos en el dia a dia, tant en l’oral com en l’escrit, però, si tenim en compte les pautes generals que hem anat exposant, anirem trobant solucions diverses i adequades a la finalitat que ens proposem: anar desterrant el sexisme, l’androcentrisme, la misogínia i el masclisme de la nostra societat, que així serà cada vegada més coeducativa.
- Al final d’aquesta guia presentem suggeriments bibliogràfics en línia que amplien, clarifiquen i ajuden a trobar alternatives.

2.- RENECS I PARAUOTES, QUALIFICATIUS I INSULTS:

Ací pararem atenció en la **dissimetria**.

És molt freqüent insultar els homes de totes les edats fent referència a allò considerat femení: *efeminat, tou, flux, fi, fill de puta, etc.*

Cal evitar aquests qualificatius perquè, simbòlicament, reforcen la idea que tot allò que és femení és degradant. De segur que podem dir moltes altres coses.

3.- CONCORDANCES:

Convé la utilització del femení, en primer lloc, seguit del masculí, així es fa la concordança de manera més adequada: *les i els alumnes inscrits en aquest curs*.

En compte de participis concordats en masculí (*interessats, inscrits, presentats, designats, enquestats*), podem emprar formes personals o pronominals del verb: *a qui s'interessa, s'inscriba, es presente, es designe, se li passarà una enquesta*.

4.- PROFESSIONS I OFICIS: "UNS SE'N VAN, UNES ALTRES APLEGUEN"

Els oficis canvien amb el temps i actualment tot canvia molt de pressa.

Qui recorda oficis com: *aiguader, llenyater, manyà, sapador, cicerone, cabdill, censor, llavanera, minyona, drapaire o correu*?

No obstant això, uns se'n van però n'arriben d'altres: altres professions i unes altres persones que abans no estaven o no s'esmentaven, sobretot les dones. Si el femení existeix, per què ens sembla tan estrany donar la benvinguda anomenant les dones amb el gènere femení, que és el que els correspon?

Altres vegades, sol coincidir amb professions rellevants, inventem i encunyem errors gramaticals evidents, combinant articles en femení amb substantius en masculí, per exemple la metge o la tècnic, com si anomenar el femení de colp, en la seua totalitat, ens fera por o vergonya.

Anem a fer-nos algunes preguntes i les respostes corresponents ens ajudaran a evidenciar aquestes afirmacions:

Per què diem que Carme és *metge* si de Llúcia diem que és *doctora* i de la seua germana que és *mestra*?

Per què signem *la tècnic* o *l'arquitecte* si també signem *la presidenta, la directora o la coordinadora*?

Per què ens resistim a dir-nos *enginyeres* si les *perruqueres* i les *infermeres* ho fan sense cap problema?

Com anomenarem el professional home que atén els parts?

Es pot dir *modist*? I *policie*?

Per què als rètols i a les targetes d'algunes juristes posa *advocat*?

Si existeixen *sociòlogues, antropòlogues, psicòlogues o ginecòlogues* Sona bé anomenar-les d'aquesta manera? Per què no dir també *jutgessa, enginyera o tècnica*?

De vegades només es tracta d'aplicar bé les regles gramaticals de la formació del femení i tenir en compte que, a més de la regla general (terminació -a en femení), hi ha altres terminacions; hi ha paraules que adopten solucions diverses per al gènere femení o que romanen invariables.

SE'NS ACUDEIX COM EXPRESSAR-NOS PERQUÈ NO HI HAJA DUBTES RESPECTE A ELLES?

ALGUNS EXEMPLES

- *Poden inscriure's atletes de qualsevol especialitat amb entrenament adequat, (tant dones com homes).*
- *Llistat d'admissió i matrícula -en compte de llistat d'admesos-.*
- *El personal administratiu d'aquest centre (la majoria dones), està content amb les mesures de flexibilització dels horaris.*
- *El treball de cura de les persones dependents i malaltes (realitzat per dones en la seua major part) ha de ser reconegut i remunerat.*
- *Les persones que es dediquen al treball social (gairebé totes dones) són molt vocacionals.*
- *L'anorèxia (patida en un alt percentatge per xiques) provoca entre la gent jove dificultats de relació amb les seues amistats i amb les seues famílies.*
- *Hui juren els seus càrrecs 30 professionals (entre els quals hi ha 20 col·legiades).*
- *Una majoria d'alumnes que destaquen en Medicina i Ciències de la Salut es dediquen a la investigació (la majoria són dones).*

(El que està escrit entre parèntesis es pot usar o no, segons vulguem aclarir més o menys en el conjunt la situació de les dones)

NO ÉS MILLOR QUE CADA PERSONA TINGA EL QUE LI PERTOCA?

6 CLAUS PER A ACONSEGUIR-HO

- 1.- Quan siga dona, en femení, i quan siga home, en masculí. Quan es tracte del conjunt de dones i homes, busquem termes comprensius que no siguen ni desiguals ni dissimètrics.
- 2.- Quan diem que no sona bé, és perquè encara no sona. Repetim-ho perquè es normalitze i deixe de sonar estrany.
- 3.- Quan ens preguntem si és correcte l'ús en femení, busquem exemples de paraules on sí que ho és.
- 4.- Es pot dir *fustera*, *metgessa* o *fiscal*? És clar que ho podem dir. Diguem-ho.
- 5.- Les regles i les normes del llenguatge les anem fent amb l'ús. La nostra parla s'acaba convertint en ús acceptat i posteriorment en norma.
- 6.- Quan se signa una autoria o es referencia, ha d'aparèixer sempre el nom propi. Per exemple en bibliografia, congressos, cartells, etc.

Amb aquesta mostra i aquestes idees volem contribuir al canvi que necessitem. El llenguatge, el pensament i les emocions són inseparables; tot allò que no s'anomena no existeix i allò que s'anomena malament existeix malament.

EL SEXISME PERJUDICA SERIOSAMENT LA SALUT DEMOCRÀTICA

TAMBÉ EN EL LLENGUATGE

La desigualtat de gènere persisteix, és evident, a simple vista i d'acord amb estudis i estadístiques al nostre abast. I afecta la major part de les dones vives. Amb diferent intensitat i diverses característiques, però encara persisteix de forma vetlada, disfressada, maquillada o presentada com a esporàdica, casual, infreqüent. I, precisament, descobrint-la, deslegitimant-la i oposant-nos-hi és com la farem desaparèixer.

Allò que és femení s'erigeix com a secundari, menor, dependent per a la seua existència, subsidiari, mancat de valor contractual. Allò femení és un valor restat a la persona dona i a la persona home si ho accepta com a seu. Per contra, allò masculí és un valor en si mateix, ja que se suposa adherit al poder, a la independència, a la iniciativa, al valor, a la capacitat de decisió i al privilegi de no ocupar-se de les seues necessitats ni de la cura de les vides alienes.

Sense dubte el llenguatge, els llenguatges, són el vehicle de la visió del món compartida i de les diverses cultures i formes de vida. Com les llengües actuals tenen el seu origen en temps patriarcals, de sexisme, de misogínia i d'androcentrisme institucionalitzats i reglamentaris, les seguim usant com a herència, com si continuaren servint per a les finalitats que en l'actualitat tenim com a principis i drets: la igualtat, la dignitat, la llibertat, la representació.

No n'hi ha prou a restar importància al tracte desigual de les dones i dels homes o intentar eliminar allò femení i a les dones del vocabulari perquè no aparega la discriminació. Abans cal aconseguir un tracte paritari i just, perquè al món continua havent dones de tot tipus, classe i condició i, encara que ho deixem de costat, continuarà intentant eixir a cada moment. Les persones que transiten de gènere masculí a femení saben molt bé que es troben amb una desvaloració que no havien experimentat abans de la seua transició. Eliminar no és la solució, el que cal és equiparar.

RAONS PER A CANVIAR

- 1.- Contribuir a ERADICAR el sexisme social.
- 2.- Donar suport als CANVIS EN FAVOR DE LA JUSTÍCIA cap a les dones.
- 3.- NEUTRALITZAR I ELIMINAR: el maltractament, la imprecisió i la confusió.
- 4.- PRACTICAR LA DEMOCRÀCIA: respecte, igualtat i justícia.

I PER ACABAR, UN RESUM EN VERS

“POEMA DE L'AMOR SENSAT” (O COM DESACTIVAR LA MISOGÍNIA)

PER Mª ELENA SIMÓN RODRÍGUEZ

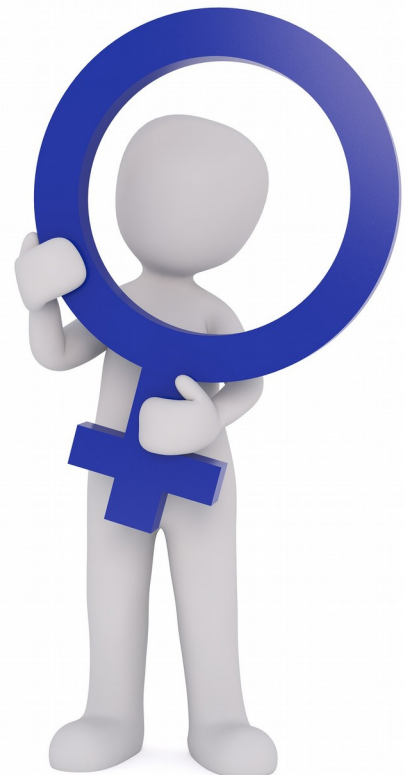
*Si desitgeu en la pràctica la Justícia i l'Equitat,
si reconitzeu aliances i us importa la Igualtat,
i us alegra que les dones no facen passos en fals,
advoqueu pels seus drets i la seua felicitat,*

*Parleu d'elles fent-ne mostra, de bona comunicació:
que les paraules, les dites, fins i tot les concordances,
insulten i no valoren i retraten amb venjances
a les petites, a les grans, a les veïnes properes,
a les nenes, a les guapes i també a les tafaneres,
a les sàvies i rurals, postergades o valentes,
compartim o no fortuna, a dones de totes terres.*

*Que no permet el llenguatge
que s'escolte amb precisió
ni els seus noms i qualitats, ni la seua professió.*

*I així no podrem veure'ns
amb grans canvis en la vida
si les paraules maltracten
i són causa de ferida.*

*Amb la meitat de la terra
mantenim un gros deute:
emprar mots en femení
sense que la llengua es trenque.*

TERMES I CONCEPTES

PATRIARCAT

Sistema d'organització humana on el poder, la representació i l'autoritat, tant real com simbòlica, l'ostenten els homes adults, en exclusiva o en una majoria aclaparadora.

Quan parlem de poder ens referim a l'hegemonia en el poder polític, social, econòmic, religiós, científic i tecnològic, mediàtic, cultural (llenguatge, pensament, arts, educació), militar, ideològic. Com a conseqüència es produeix una desigualtat i una violència estructural per a col·locar a totes les persones en una escala de superioritat o d'inferioritat. El patriarcat produeix, sobretot, greuges contra totes les dones i altres grups considerats “com a dones”: febles, maldestres, pobres, vulnerables i dependents. Es basa en la jerarquia i en la dicotomia (tot allò masculí superior i tot allò femení inferior) presentat com a “natural” i, per tant, “inamovible” i determinat pel sexe d'origen.

Els instruments de reproducció del patriarcat són precisament: el sexisme, el masclisme, l'androcentrisme i la misogínia, incrustats en tots els aspectes de la vida i del poder.

La majoria de cultures conegudes fins ara han estat i són patriarcals, amb diferents característiques i intensitats i adaptades al temps i a l'espai en cada racó d'aquest món, però el patriarcat és “invisible” i ho envolta tot, com l'aire, organitza el món i no dona lloc a la seua identificació. L'hem hagut de definir i conceptualitzar les feministes, per a descriure'n els efectes perversos i buscar-hi altres eixides.

Els quatre pilars que donen suport al patriarcat són els que definim, expliquem i presentem a continuació:

1) ANDROCENTRISME

És la visió del món, de les cultures, de les realitats i de les relacions humanes diverses des del punt de vista de l'home dominant i de la seua extensió a tota la població de dones i homes.

En definitiva, equival a la figura retòrica de “prendre la part pel tot” i per això ens descriu realitats i fets de forma imprecisa. El principal exemple d'androcentrisme el tenim al vocable “home”, que significa al mateix temps “humanitat”, “home” i “adult”, entre altres definicions. L'*andros*, en canvi, és en grec l'home dominant: el que designa, mana, sap, té

drets. Per això fem aquest prefix, per a precisar que només es tracta del **masculí dominant**.

Quan es parla de “l’evolució de l’home”, de “la mà de l’home”, de “l’home primitiu”, etc., es pretén parlar del conjunt, però només es parla de la meitat. El coneixement d’aquest concepte i el seu consegüent terme hauria transformat el curs de la història, perquè hauria inclòs les dones en l’estudi de qualsevol realitat humana o s’hauria adonat de la seua absència.

2) MASCLISME

El Diccionari Normatiu Valencià diu que es tracta d’un “*conjunt d’actituds i pràctiques sexistes discriminatòries per a la dona*”.

Aquestes actituds i pràctiques les poden dur a terme homes i dones. Hi ha dones col·laboracionistes que es poden considerar més bé promasclistes, que sostenen la superioritat dels homes.

El masclisme és el braç armat del patriarcat, mitjançant el qual s’ha pogut mantenir per tants segles la desigualtat contra les dones per la força, la coacció, les prohibicions, amenaces, tancaments, privacions, lesions, càstigs exemplars. El masclisme potser és el vici patriarcal que gaudeix de menys tolerància, perquè evidentment mata i perquè les seues fórmules són massa directes i insuportables hui dia, dins d’una mentalitat internacional de respecte als drets humans i als drets de les dones en particular.

3) MISOGÍNIA

És un terme que, segons alguns diccionaris, significa “*aversió contra les dones*”, és a dir rebuig, repugnància, antipatia contra alguna cosa o alguna persona el mal de les quals es desitja.

La misogínia no s’anomena, però existeix. Algunes persones mai no s’atrevirien a dir: “sóc misògina o misogin”, com altres no s’atreveixen a confessar el seu racisme, però sí que practiquen aquesta actitud. La misogínia està en la base del menyspreu, de l’explotació, de l’assetjament sexual, de l’exclusió en espais de poder, de les renúncies i del tracte desigual.

La misogínia la poden practicar dones i homes, institucions o empreses, comunitats o individus aïllats. La misogínia és un tret, fins i tot intel·lectual, que han mostrat molts homes al llarg de la història, sobretot tractadistes morals i filòsofs, i que proposa diferents criteris de valoració per a dones i homes o, dit d'una altra manera, "la doble moral". El que és bo o està bé per a uns, és dolent o està malament per a unes altres.

4) SEXISME

És un conjunt de pràctiques discriminatòries per raó de pertinença a un sexe o a un gènere adjudicat, unint-les a condicions d'inferioritat o de superioritat que se suposen "naturals".

El sexisme no sempre es presenta com una injustícia evident, que causarà malestar, crítica i algunes accions per a acabar amb ell. Si el trobem molt dur, indefugible o, de moment, impossible de superar, haurem de parlar de **sexisme hostil**; si, per contra, es nega, es disfressa o s'aplica de forma dissimulada o indirecta, aleshores haurem de parlar de **sexisme subtil**. És bastant evident que el primer és més fàcil de descobrir però més difícil de combatre. El segon és més difícil de descobrir però més fàcil de combatre, sempre que tinguem al nostre abast les eines necessàries, com per exemple l'anàlisi de gènere i les normatives legals igualitàries.

Doncs bé, aquests vicis patriarcal: *misogínia, masclisme, sexisme i androcentrisme*, tenen el seu correlat en el llenguatge.

FEMINISME

És un pensament i moviment emancipador, basat en l'equiparació, la justícia i el reconeixement dels drets de les dones com a éssers humans complets, per a la millora de les seues condicions de vida.

El feminisme té una llarga història i múltiples orientacions i modalitats. Es comença a usar el terme a finals del segle XIX, però s'encunya al voltant de les accions col·lectives que s'esdevingueren a molts llocs del món per a exigir l'accés al coneixement superior, a condicions laborals dignes, a la llibertat sexual i reproductiva, als oficis i professions i al sufragi.

El feminisme és un arbre prenyat de reflexions i de propostes que no para d'expandir-se i de créixer i amb voluntat política, avantguardista i insurgent. El seu principal objectiu en qualsevol modalitat és analitzar, neutralitzar i oposar-se al patriarcat en qualsevol de les seues formes. És universal amb diverses velocitats, ritmes i objectius específics.

El feminisme pretén la millora de les condicions de vida –sobretot de les dones- a través de la justícia, la igualtat i la llibertat.

IGUALTAT

És un principi ètic i polític que naix del pensament il·lustrat, bàsic en les democràcies actuals, sorgides d'aquest principi i esteses per gran part del món fins als nostres dies. Pertany a la ben coneguda tríada: llibertat, igualtat i fraternitat.

Equipara els éssers humans en drets i en deures. És un principi tan potent i profund que costa molt normalitzar-lo en les pràctiques i en els objectius. Es pot resumir en una frase clau: “Jo com tu, tu com jo”.

La igualtat es desplega en múltiples aspectes i mai no significa uniformitat sense matisos. És possible conceptualitzar-la i practicar-la a partir de la diversitat humana i de les diferències, que són el punt de partida, perquè no es convertisquen en discriminacions.

Els pilars de la Igualtat entre homes i dones o igualtat de gènere són:

1. Igualtat de drets: imprescindible perquè es desenvolupe en la pràctica la ciutadania. S'oposa a la idea de servitud o de súbdit/a. La igualtat de drets implica la igualtat de deures i la igualtat davant la llei. Gran part d'aquest pilar s'ha anat aconseguint gràcies al treball, la pressió i les vindicacions feministes, malgrat que encara queden esclotxes en l'àmbit laboral (bretxa salarial, segregació horitzontal i vertical), en el legislatiu i en el cultural. Les lleis i accions compensatòries tenen com a finalitat acabar amb aquestes restes de desigualtat de drets.
2. Igualtat d'oportunitats: es pot resumir dient que “ni valor afegit ni valor restat” pel fet de ser home o dona per a qualsevol activitat humana. Junt amb la

igualtat de drets, és la pura igualtat formal que diferencia les societats democràtiques de les societats autoritàries patriarcals sexistes.

3. Igualtat de tracte: cap persona no ha de ser, ni estar, ni tindre més ni menys en els llenguatges, en la representació cultural, en les imatges, en les expectatives, en les obligacions, en els modes, en les modes, etc. No aplicar estereotips ni rols de gènere prefixats.
4. Igualtat de condicions: Acabar amb la pressuposició que els sexes de naixement condicionen els gustos, les preferències, les inclinacions, les qualitats. No donar per suposada la dicotomia i la jerarquia d'allò masculí sobre allò femení. No jutjar ni valorar les persones per la seua orientació sexual. Evitar les discriminacions o els avantatges que es basen en el gènere suposat.

COEDUCACIÓ

És un sistema d'intervenció intencionada que, partint de la realitat de sexes diferents i de gèneres desiguals, pretén la construcció d'un món humà comú i igualitari.

La coeducació ha estat una conquesta del feminisme. És la pedagogia feminista per excel·lència. Pertany al conjunt de pedagogies crítiques. En temps i llocs diferents del nostre, es va confondre i es confon amb educació mixta, "*la que es dóna conjuntament a joves dels dos sexes*" (DRAE).

Des de la dècada del 1980, Espanya va desenvolupant teoria coeducativa i amb múltiples correlats en la pràctica de molts centres, per a aconseguir l'eliminació del sexisme, la misogínia, l'androcentrisme i el masclisme.

La Coeducació pretén transformar el llenguatge, el currículum, els materials, les relacions i les representacions d'allò que és humà, per a assolir una manera d'aprendre i de veure el món que no siga l'hegemònica i que incloga l'obra humana de les dones.

ENFOCAMENT DE GÈNERE

Consisteix a observar i analitzar la situació de dones i homes per separat, per a descobrir-hi qualsevol forma de desigualtat, en la teoria i/o en la pràctica, en les actituds, costums, condicions, tracte, etc., per a poder efectuar accions i polítiques de compensació d'aquestes desigualtats de caire sexista i discriminatori.

És una metodologia d'anàlisi i actuació, sorgida de la Plataforma d'Acció de La IV Conferència mundial de la dona de l'ONU, celebrada a Beijing en 1995, com a recomanació a tots el països signants, entre els quals es troba l'estat espanyol.

L'enfocament de gènere també té la seua frase clau: “*qui fa què?*”, “*a canvi de què?*”. L'enfocament de gènere en educació es materialitza en la Coeducació.

L'enfocament de gènere, perspectiva de gènere, mirada de gènere o anàlisi de gènere, ens ha permés i ens continua permetent acostar-nos de manera rigorosa i precisa a les realitats desequilibrades (dèficit o superàvit) que viuen dones o homes i qui s'assimila a elles o a ells. L'enfocament de gènere ens dona l'oportunitat d'acabar amb les injustícies sexistes perquè gràcies a la seua aplicació aconseguim veure-les.

Consisteix en tres passos:

1. Destapar el sexisme.
2. Usar llenguatges incloents i referenciats.
3. Aplicar una representació equilibrada.

RECURSOS DIGITALS BIBLIOGRÀFICS PER A AMPLIAR, APROFUNDIR I POSAR EN PRÀCTICA

Incloem ací unes breus indicacions sobre publicacions digitals que poden resultar útils. N'hem seleccionat algunes que, a més, ens remeten a altres i tenen enllaços amplis i fàcils de manejar.

- “*Guías para un uso no sexista del lenguaje*”. Unión Europea y Ministerio de Sanidad. Instituto de la Mujer y para la Igualdad de oportunidades. 2015. 55 pp. Disponible en:

http://www.inmujer.gob.es/servRecursos/formacion/GuiasLengNoSexista/docs/Guiaslenguajenosexista_.pdf consultat el 6/02/20.

Classificació per temes, amb autoria, breu descripció i enllaços a diferents guies procedents de multitud d'organismes: universitats, ajuntaments, diputacions, organismes competents en igualtat, comunitats cutònomes, Parlament Europeu, UNESCO, federacions esportives, sindicats, organismes jurídics i de salut, ONG, fundacions.

- “Recopilatorio sobre recursos web sobre lenguaje no sexista”. T-incluye. Org. 2008. 15 pàg. Mujeres en red.net. Disponible en:

http://www.mujaresenred.net/IMG/pdf/recopilatorio_lenguajenosexista.pdf, consultat el 6/02/20.

- “Fórmulas para la Igualdad nº5 - Ni + ni - = a2 igualados”. 2007. 22 pàg. Disponible en:

<http://www.fundacionmujeres.es/maletincoeducacion/pdf/CUAD5vert.pdf>, consultat el 6/02/20.

- MEANA, Teresa. “Perquè les paraules no se les enduu el vent. Per un ús no sexista de la llengua”. 2002. 43 pàg. Ajuntament de Quart de Poblet. Disponible en:

https://www.nodo50.org/xarxafeministapv/IMG/pdf/lenguaje_no_sexista.pdf, consultat el 6/02/20.

NORMATIVA I ALTRA DOCUMENTACIÓ DE REFERÈNCIA

Àmbit	Referència i enllaç
Estatat	Constitució espanyola, del 31 d'octubre de 1978, disponible en: https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/(1)/dof/mul/pdf , consultada el 16/01/20
	Llei orgànica 1/004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, disponible en: https://www.boe.es/buscar/pdf/2004/BOE-A-2004-21760-consolidado.pdf , consultada el 16/10/2020
	Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, disponible en: https://www.boe.es/boe/dias/2007/03/23/pdfs/A12611-12645.pdf , consultada el 16/01/20
	IMIO (2014) <i>Plan Estratégico de Igualdad de Oportunidades 2014-2016</i> . Madrid, Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Disponible en: http://www.inmujer.gob.es/actualidad/PEIO/docs/PEIO2014-2016.pdf , consultada el 16/10/2020
	Ordre de 22 de març de 1995, per la que s'adequa la denominació dels títols oficials a la condició masculina o femenina de qui els obtinga. Ministerio de Educación y Ciencia. Disponible en: https://www.boe.es/eli/es/o/1995/03/22/(1) , consultada el 05/02/2020
Autonòmic	Llei 9/2003, de 2 d'abril, de la Generalitat, per a la igualtat entre dones i homes, disponible en: https://www.boe.es/boe/dias/2003/05/08/pdfs/A17427-17433.pdf , consultada el 16/10/2020
	Llei 7/2012, de 23 de novembre, de la Generalitat, integral contra la violència sobre la dona en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, disponible en: http://www.dogv.gva.es/datos/2012/11/28/pdf/2012_10997.pdf , consultada el 16/10/2020
Educatiu	Text refós de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (BOE de 4 de maig de 2006, núm. 106, pàg. 17158 - 17207), modificada per la Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (BOE de 10 de desembre de 2013, núm 295, pàg. 97858 - 97921), disponible en: https://www.boe.es/buscar/pdf/2006/BOE-A-2006-7899-consolidado.pdf , consultada el 16/10/2020
	Decret 104/2018, de 27 de juliol, del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià, disponible en: https://www.dogv.gva.es/datos/2018/08/07/pdf/2018_7822.pdf . consultada el 16/10/2020

Decret 252/2019, de 29 de novembre, del Consell, de regulació de l'organització i el funcionament dels centres públics que imparteixen ensenyaments d'Educació Secundària Obligatòria, Batxillerat i Formació Professional, disponible en:
http://www.dogv.gva.es/datos/2019/12/09/pdf/2019_11616.pdf, consultada el 16/01/2020

Decret 253/2019, de 29 de novembre, del Consell, de regulació de l'organització i el funcionament dels centres públics que imparteixen ensenyaments d'Educació Infantil o d'Educació Primària, disponible en:
http://www.dogv.gva.es/datos/2019/12/02/pdf/2019_11482.pdf, consultada el 16/01/2020

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport (2017). Pla director de coeducació. Disponible en:
<http://www.ceice.gva.es/documents/161634256/165603089/Plan+Director+d e+Coeducaci%C3%B3n/a53bc1f6-e22b-4210-89aa-5e34230c4e08>, consultada el 16/01/2020

IMATGES GRATUÏTES DE
WWW.PIXABAY.COM

RECORDA EN LES TEUES CLASSES:

- Mostra, en tot moment, una actitud respectuosa amb la igualtat de gènere.
- Parla també en femení en les teues presentacions i quan parles amb l'alumnat.
- Fes servir un llenguatge igualitari i més inclusiu en els textos o presentacions que ofereixes al teu alumnat, famílies, departament o claustre.
- Evita frases fetes, refranys i expressions col·loquials masculistes.
- Inclou exemples de dones.
- Al material audiovisual del qual fem ús a les nostres intervencions, és més incloent emprar i anomenar bibliografia i imatges també de dones (com a protagonistes) i/o llibres o documents escrits per dones.
- Tin presents les dones en l'exercici de la transmissió cultural.
- Parla de referents femenins en el teu discurs i de les seues aportacions, esmentant les seues obres, models i obra crítica, si cal.
- Utilitza un llenguatge incloent i dona visibilitat a la diversitat de col·lectius humans de forma respectuosa: persones migrants, persones amb diversitat funcional, persones majors, diversitat ètnica i cultural, etc.
- Evita adreçar-te en masculí a una audiència mixta. Seria més recomanable fer ús de les formes dobles, personalitzar el discurs quan convinga, usar genèrics no marcats, etc.

I no te n'oblides, una societat més igualitària és una societat millor.